

Velkommen til seminar om

Fornorskning og helse. Fortellinger om tap, smerte, håp og forsoning

Arrangører: Samisk nasjonalt kompetansesenter - psykisk helsevern og rus (SANKS) og Árran – Julevsáme guovdásj /Lulesamisk senter.

Tid: 12. og 13.april 2016

Sted: Árran –julesáme guovdásj / lulesamisk senter

Hva vet vi om helse og levekår til den samiske befolkningen og hva trenger vi mer kunnskap om? Hvilke forhold har betydning for helse og livskvalitet for den samiske befolkningen?

Kan fornorskningen ha medført flere og større konsekvenser for lokalsamfunn, familier, og helsen til enkeltindivider enn det vi til nå har antatt?

Foruten å presentere kunnskap fra samisk og annen helseforskningen vil vi med dette seminaret legge vekt på personlige fortellinger om fornorskning, assimilering, tap, smerte, håp, mestring og forsoning.

Fortellinger om fornorskning, assimilering, tap, smerte, håp, mestring og forsoning

Árran har over år hatt fokus på vanskelige og tabubelagte fortellinger i samfunnet. Et av disse temaene er fornorskningsskader som resultat av den offisielle fornorskingspolitikken som hadde som mål å svekke og på noen områder tilintetgjøre samisk språk og kultur.

Å prate om fornorskningsskader kan være vanskelig. Temaet er tabubelagt og fremdeles er det flere som hardnakket benekter at samene ble diskriminert, og fortellinger om negative konsekvenser av fornorskningen kan fremkaller sinne og aggresjon. Selv om det offisielle Norge har erkjent og beklaget uretten som er begått, og man i dag erkjenner ettervirkningen av fornorskingspolitikken, er det overraskende lite dokumentasjon av fornorskningens konsekvenser for samene, og samenes egne fortellinger har i liten grad fått oppmerksomhet og anerkjennelse. På seminaret presenterer vi kunnskap fra ulike forskningsmiljø samtidig som vi løfter frem personlige fortellinger. Vi har invitert noen personer til å komme å dele sine fortellinger om fornorskning, assimilering, tap, smerte, håp, mestring og forsoning. Kan disse fortellingene bidra til å kaste lys over sammenhenger vi til nå ikke har tatt inn over oss?

Til hver forteller (og fortelling) har vi utnevnt en person som har et særskilt ansvar for å lytte til, møte den som forteller og gi respons som bidrar til at fortellingen kan sees i en større og mer helhetlig sammenheng.

Helse og levekår til den samiske befolkningen i lulesamisk område, og generelt i Sábmme

Tysfjord kommune, en av kommunene i lulesamisk område med en stor andel samisk befolkning, kom dårligere ut på Statistisk sentralbyrås indekser for levekårsproblemer (1995 -2008). I 1999 hadde kommunen den tvilsomme ære å ha landets dårligste levekår i SSBs oppstilling. Folkehelseinstituttets folkehelsebarometer (2014) viser også at befolkningen i Tysfjord kommune har større helseutfordringer enn befolkningen i landet som helhet, også i forhold til kommuner det er naturlig å sammenligne seg med. Hva forteller disse dataene om helsen til befolkningen i lulesamisk område og hvilken kontekst kan vi forstå dem i lys av? Er situasjonen i lulesamisk område overførbart til andre samiske områder.

Senter for samisk helseforskning har gjennomført flere helseundersøkelser for å fremskaffe kunnskap om helse og levekår i den samiske befolkningen (f.eks. Helse- og levekårsundersøkelsen - SAMINOR). Som resultat av senterets innsats har vi fått økt kunnskap om helsetilstanden til den samiske befolkningen generelt i Norge, og i tillegg har det blitt gjennomført kliniske undersøkelser i ti enkeltkommuner, fra Evenes i sør til Tana/Nesseby i nord. Men hva er statusen for kommunene i lulesamisk område?

Veien videre. Hva gjør vi nå?

I siste del av seminaret ønsker vi å rette oppmerksomheten mot behov og utfordringer som er løftet på seminaret og bidra til strategier og tiltak for å møte disse.

Program

Tirsdag 12. april

08.30

Registrering og kaffe

09.00

Kulturelt innslag

Velkommen til lulesamisk område og Tysfjord kommune

Ordfører i Tysfjord, Tor Asgeir Johansen

Velkommen til Árran

Direktør Lars Magne Andreassen, Árran

Åpning av seminaret

Sametingsråd Henrik Olsen

Del 1

Hva vet vi om helsetilstanden i lulesamisk område og generelt i Sábmme?

09.30

Helsetilstanden i Tysfjord

Henrik Østergaard, folkehelsekoordinat og Fred Andersen, tidligere kommunelege, Tysfjord kommune

09.50

Helsetilstanden til den samiske befolkning

Bent-Martin Eliassen, postdoktor ved Senter for samisk helseforskning, UiT/Norges arktiske universitet:

10.10

Pause

10.30

Vold i nære relasjoner

Astrid Eriksen, stipendiat ved SANKS

Del 2

Helse, fornorskning, assimilering, tap, håp, mestring og forsoning.

10.50

Fornorskning, gjenoppretting og forsoning

Laila Susanne Vars, direktør ved Gáldu

11.10

Når slutter en koloniprosess? / kolonisering av menneskets indre rom

Jens Ivar Nergård, forfatter og professor ved UiT /Norges arktiske universitet

11.30

Tap og forsoning i en samisk hverdag

Astri Dankertsen, førsteamanuensis ved Universitetet Nord

11.50

Lunsj

13.00

BRUDD - om tabubelagte fortellinger

Anne Kalstad Mikkelsen, seniorrådgiver Árran

Fortellinger

13.20

Kulturinnslag

13.30

Kaisa Huuva: Fortellinger om kolonisering, motstand og andra generasjonens nomadeskolebarn på svensk side av Sábmme. Respondent Henrik Olsen

- 14.00 Pause
14. 15 **Pauliina Feodoroff:** «Vi må våge å vise våre sår» - fortellinger fra skoltesamisk område. Respondent Laila Susanne Vars
- 14.45 **Arne Kvandahl,** Sortland, Fornorskning og forneking. Respondent Jens Ivar Nergård
- 15.15 Samtaler i plenum
- 16.00 Slutt
- 19.00 Middag på Hamarøy hotell. Sang og fortellinger om tap, forsoning og håp, **Lars Magne Andreassen**

Onsdag 13.april

- 08.30 **Hvordan krenkede barn blir syke voksne**
Anna Luise Kirkengen, forfatter og professor i samfunnsmedisin ved NTNU (Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet) og UiT /Norges arktiske universitet
- 10.00 Pause
- 10.20 **Skam, sårbarhet og livssmerte. Psykososiale følger av nedvurdering og avvising**
Tormod Huseby, forfatter, spesialist i psykiatri og veileder i psykoterapi.
- 11.00 Lunsj
Fortellinger
- 11.45 **Anette Langås Larsen,** Fortellinger om tap av språk og om tilhørighet og mestring med utgangspunkt i det lulesamiske samfunnet. Respondent Gunn Hætta, leder SANKS.
- 12.30 **Marion Knutsen,** Fortellinger om svik, tap, sorg og livsvilje . Respondent Astrid Eriksen
- 13.00 Samtale i plenum
- 13.30 Pause
- Del 3** *Veien videre. Hva gjør vi nå? Hvordan møter vi behovene i de samiske samfunnene? Hva med våre fortellinger om fornorskningens virkninger? Hvordan rydde plass til våre fortellinger i vår felles historie?*

- 13.45 Anne Silviken, forskningsleder og psykolog ved SANKS, innleder til samtaler i grupper og plenum
- 14.30-15.30 Oppsummering fra gruppene. Innlegg fra:
Senter for samisk helseforskning ved Bent-Marin Eliassen
Gáldu ved Laila Susanne Vars
Leder for SANKS, Gunn Hætta
Sametinget, Henrik Olsen
Árran ved direktør Lars Magne Andreassen
- Oppsummering ved seniorrådgiver Anne Kalstad Mikkelsen

Vi tar forbehold om endringer i programmet.

Påmelding / Praktisk informasjon

Påmelding: resepsjon@arran.no (merk e-posten «Fornorskning og helse»), eller tlf.: +47 75 77 51 00. Seminaravgift kr. 500,- som inkluderer enkel lunsj og kaffe/te for begge dagene.

Deltakerne er velkommen på konferansemiddag med sang og fortellinger av Lars Magne Andreassen på Hamarøy hotell, tirsdag kl. 19.00. Pris kr. 450,-. Påmelding er nødvendig.

Påmeldingsfrist: 28 mars. På grunn av liten hotellkapasitet i område ber vi de som trenger overnatting bestille innen 18.mars hos

Hamarøy hotell: <http://www.hamaroyhotel.no/>

Ulvsvåg gjestgiveri: <http://www.gjestgiveriet.net/>

Trenger du mer informasjon om seminaret kan du kontakte Anne Kalstad Mikkelsen, akm@arran.no, tlf 75775155.

Vi takker Sametinget og Nordland fylkeskommune for økonomisk støtte til seminaret.

